

การทุจริตคอร์รัปชันกับสังคมไทย: ปัญหาและความท้าทาย

Corruption and Thai Society: Problems and Challenges

พ.ต.ท. หญิง ปิยะนุช ศรีสรานุกรม

Pol.Lt.Col. Piyanuch Srisaranukrom

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Faculty of Social Sciences, Royal Police Cadet Academy

E-mail: auddaprim23@gmail.com

Received: June 30, 2026; Revised: July 23, 2026; Accepted: August 01, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันกับสังคมไทยจากการศึกษาพบว่า การทุจริตคอร์รัปชันเป็นการเบียดบังทรัพย์สินของทางราชการมาเป็นของตน หรือใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ เป็นการให้และรับผลประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่เกินกว่าที่ควรจะได้ ทำให้ระบบคลาดเคลื่อนเสียหาย และทำให้คนส่วนรวมเสียผลประโยชน์หรือสิทธิที่ควรจะได้รับ นับเป็นปัญหาของประเทศไทย และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น จากผลการจัดอันดับความน่าเชื่อถือของประเทศไทยด้านการควบคุมคอร์รัปชัน ตัวชี้วัดสากลที่ใช้กันมากที่สุด คือ Corruption Perceptions Index (CPI) ของ Transparency International ไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีปัญหาคอร์รัปชันค่อนข้างมาก ส่งผลกระทบทำให้การพัฒนาประเทศไม่เจริญก้าวหน้าเกิดการถดถอยไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ สำหรับสาเหตุของการคอร์รัปชันนั้น ตามทัศนะของนักปรัชญาตะวันตก จะมีความคิดเห็นตรงกันว่าล้วนเกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ที่เป็นบาปติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดทำให้แสวงหาสิ่งที่ตนเองต้องการอยู่ตลอดเวลาและปล่อยจิตใจให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของความอยาก รวมถึงสาเหตุจากภายนอกที่เป็นสิ่งแวดล้อมของสังคมรอบตัว ความท้าทายในการแก้ปัญหาถึงแม้รัฐบาล จะพยายามจัดตั้งองค์กรเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตขึ้นมาก็ตาม ก็อาจจะมีส่วนช่วยในการยับยั้งไม่ให้เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันได้ในช่วงขณะหนึ่ง แต่เมื่อขาดความเข้มงวดในการกำกับ เข้มงวด ปัญหาดังกล่าวก็น่าจะกลับมาเป็นเช่นเดิมได้อีก แต่ตามทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาทมองว่า ปัจจัยภายในเป็นสาเหตุของการคอร์รัปชันเช่นเดียวกันและบางเงื่อนไขก็มาจากปัจจัยนอกได้เช่นกันแล้วแต่กรณี แต่เมื่อพิจารณาแล้วกลับพบว่าสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันนั้นล้วนมาจากรากเหง้าความชั่วภายในใจหรืออกุศลกรรมส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งมาจากภาวะกระตุ้นทางสังคมในส่วนที่เป็นวัตถุกามซึ่งทำให้คนทำชั่วตามสิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่ตนอยู่ สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นสามารถนำเอาหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักโลกบาลธรรม 2 และหลักสุจริต 3 มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจไม่ให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันขึ้นมานับว่าเป็นการทำหน้าที่ให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันกำลังในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน

คำสำคัญ: การทุจริตคอร์รัปชัน; สังคมไทย; ความท้าทาย

Abstract

This academic article aims to examine the problem of corruption in Thai society. The study finds that corruption involves the misappropriation of public property for personal benefit, the abuse of official authority, and the giving or receiving of benefits beyond what public officials are lawfully entitled to receive. Such practices distort institutional systems, cause damage to public administration, and deprive members of society of benefits or rights to which they are legitimately entitled. Corruption therefore remains a significant problem in Thailand and shows a tendency to persist or increase. With regard to Thailand's performance in corruption control, one of the most widely used international indicators is Transparency International's Corruption Perceptions Index (CPI). Thailand continues to be regarded as a country facing a relatively serious corruption problem. This situation adversely affects national development, impedes progress, and may cause development outcomes to fall short of established plans and objectives. Regarding the causes of corruption, Western philosophical perspectives generally attribute corrupt behavior to human selfishness and the innate tendency to pursue personal desires and interests. Individuals may allow themselves to be dominated by greed and excessive desire. At the same time, corruption may also be influenced by external factors arising from the surrounding social environment. The challenge of addressing corruption remains substantial. Although governments have established organizations and mechanisms to prevent and suppress corruption, such measures may only temporarily restrain corrupt practices. When oversight and enforcement become less rigorous, corruption may re-emerge. From the perspective of Theravada Buddhism, corruption is likewise understood as arising primarily from internal factors, although external conditions may also contribute depending on the circumstances. More fundamentally, the causes of corruption can be traced to unwholesome mental roots and morally unwholesome actions, together with social pressures associated with material desires and attachment to sensual or material gratification. Such influences may encourage individuals to engage in misconduct in accordance with the values and behavior prevalent in their social environment. As an approach to addressing the problem, Buddhist principles may be applied to strengthen moral resilience and reduce the likelihood of corrupt behavior. In particular, the Two Lokapāla Dhammas, or the two virtues that protect the world, and the Three Forms of Right Conduct (Sucarita) may be applied as ethical foundations for cultivating integrity and preventing corruption at the individual level. Effectively addressing corruption therefore represents a major challenge that requires cooperation and concerted efforts from all sectors of society.

Keywords: Corruption; Thai Society; Challenges

บทนำ

การทุจริตคอร์รัปชัน (Corruption) เปรียบเสมือน “โรคร้ายเรื้อรัง” ที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ไม่เพียงแต่บ่อนทำลายระบบเศรษฐกิจ แต่ยังกัดกินรากฐานทางจริยธรรม ความยุติธรรม และความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อสถาบันรัฐ การทำความเข้าใจปัญหาคอร์รัปชันในบริบทของไทย จึงไม่ใช่เพียงการมองที่ตัวเงินหรือการยกยอกเท่านั้น แต่ต้องมองลึกลงไปถึงวัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อให้สิ่งเหล่านี้ดำรงอยู่ได้ ซึ่งรากเหง้าของปัญหานี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทยมีความซับซ้อน คือ ระบบอุปถัมภ์ (Clientelism) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ ระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง หรือผู้มีอำนาจหน้าที่กับผู้ต้องการได้รับประโยชน์ หรือผู้เสียผลประโยชน์โดยเฉพาะในสังคมไทย มักให้คุณค่ากับการตอบแทนพระคุณและการช่วยเหลือพวกพ้อง บางครั้งเส้นแบ่งระหว่างการมีน้ำใจกับการทุจริต คล้ายเส้นบางๆ ที่ส่งผลให้เกิดการใช้ช่องว่างทางกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อคนในกลุ่มตนเอง มากกว่าการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

ซึ่งในอดีตรูปแบบการทุจริตมักจะถูกจำกัดอยู่แค่การรับสินบน หรือการรับเงินใต้โต๊ะเพียงเท่านั้น แต่ในปัจจุบันนี้ได้ถูกวิวัฒนาการไปสู่รูปแบบที่หลากหลายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น หรือที่เรียกกันว่า การทุจริตเชิงนโยบาย (Policy Corruption) โดยมีการซ่อนเร้นนโยบายที่ดูเหมือนจะถูกต้องตามกระบวนการ แต่มีวัตถุประสงค์ซ่อนเร้นเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มทุนหรือบุคคลเฉพาะกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ที่เจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทซ้ำซ้อนจนแยกไม่ออกระหว่างหน้าที่สาธารณะ หรือผลประโยชน์ส่วนตัว

จากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาต้นทุนการทำธุรกิจสูงขึ้น นักลงทุนขาดความเชื่อมั่น และงบประมาณแผ่นดินที่ควรจะไปพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือการศึกษา กลับถูกรั่วไหลไปสู่กระเปาะของคนที่เพียงไม่กี่คน ในด้านสังคม นับเป็นปัญหาด้านสังคม ก็เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้นที่ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะคนที่มีเส้นสายหรือฐานะดีมักเข้าถึงบริการของรัฐได้ดีกว่าและเร็วกว่า เกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียมกันในสังคมกระจายออกไปทั่วถึง และด้านธรรมาภิบาล ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการบริหารส่งผลต่อประสิทธิภาพของระบบราชการและกระบวนการยุติธรรม ทำให้คนในสังคมไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย แม้จะมีการพยายามที่จะแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันโดยมีการจัดตั้งองค์กรอิสระอย่างสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) รวมถึงองค์กรภาคเอกชน อย่างเช่น องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) (Anti-Corruption Organization of Thailand) ที่มีพันธกิจในการสร้างเครือข่ายการทำงาน สนับสนุน และส่งเสริม เป็นพลังสังคมที่ขับเคลื่อนให้คนไทยและสังคมไทยไม่ยอมรับและออกมาร่วมต่อต้านคอร์รัปชัน (องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย), 2569) องค์กรอิสระหรือองค์กรภาคเอกชน แม้จะมีโอกาสเข้ามามีบทบาท ก็เป็นเพียงการเฝ้าระวัง ซึ่งการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนจึงไม่ใช่แค่การมีกฎหมายที่เข้มงวด หรือมีองค์กรของรัฐเท่านั้น แต่ต้องอาศัยการปลูกฝังจิตสำนึกเพื่อปรับเปลี่ยนค่านิยมที่เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันว่า เป็นโรคร้ายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจของสังคม จำเป็นต้องร่วมกันสร้างความโปร่งใสให้เกิดขึ้นกับองค์กรของภาครัฐซึ่งประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบโครงการต่างๆ ของรัฐได้ และกระทำอย่างเข้มแข็ง

จากปัญหาดังที่กล่าวมานั้น จึงทำให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาเพื่อจะให้ทราบถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาของการทุจริตคอร์รัปชันว่าเกิดจากสาเหตุอะไร เมื่อทราบแล้วก็สามารถที่จะแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องไม่หลงประเด็นในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ความหมายของการทุจริตคอร์รัปชัน

การทุจริตคอร์รัปชันถือเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงต่อความมั่นคงของชาติ แม้ว่ารัฐบาลในแต่ละสมัยจะพยายามวางนโยบายเพื่อสร้างมาตรฐานด้านจริยธรรม ธรรมาภิบาล และส่งเสริมความโปร่งใสในหน่วยงานราชการ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่น แต่ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันก็ยังคงฝังรากลึกและไม่หมดไปจากสังคมไทย ปัญหานี้ไม่ได้ส่งผลเสียเพียงแคด้านศีลธรรม แต่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการพัฒนาประเทศในทุกมิติ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ก. โกง, เบียดบัง, ทุจริต, ฉ้อราษฎร์บังหลวง, รับสินบน เป็นการการใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมายมาเพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือที่เรียกกันว่า การฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นการเห็นแก่พวกพ้องและตนเอง มากกว่าความถูกต้องและส่วนรวม โดยใช้ช่องว่างจากอำนาจหรือกฎหมายที่มีอยู่ในมือ

สำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือ ก.พ. (2559) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า คอร์รัปชัน การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการกระทำชั่วและฉ้อโกง โดยมีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่ขัดต่อตำแหน่งและสิทธิของผู้อื่น และยังหมายถึงการที่บุคคลใดที่ประชาชนไว้วางใจกระทำผิดต่อหน้าที่ราชการ โดยการรับหรือยอมรับประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งรูปแบบของการคอร์รัปชันมีมาในลักษณะของผลประโยชน์ทับซ้อน, การยกยอก, การอุปถัมภ์, การติดสินบน หรือการเลือกที่รักมักที่ชัง

วิทยากร เชียงกุล (2549) ให้ความหมายการทุจริตคอร์รัปชันที่สะท้อนภาพผลกระทบความเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชนว่า หมายถึง ทุจริตคอร์รัปชัน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในองค์กรธุรกิจเอกชน ซึ่งไม่ได้ก่อผลเสียแค่ในทางจริยธรรมเท่านั้น แต่เกิดผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ เพราะทำให้การบิดเบือนการใช้ทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรมและไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ภาครัฐ มีทรัพยากรสำหรับการลงทุนด้านการศึกษาและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมลดลง

ชัยวัฒน์ สุริยชัย (2546) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า การทุจริตคอร์รัปชัน หรือที่มีความหมายเดียวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง ได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วภายใต้อิทธิพลของยุคทุนนิยม และโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจจนก้าวไม่ทันเล่ห์เหลี่ยมที่เปลี่ยนแปลงไปในขณะที่ภาครัฐมักถูกมองว่าขาดความจริงจังในการปราบปราม โดยมักดำเนินการเพียงเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ หรือใช้เป็นเครื่องมือจัดการกับคู่แข่งทางการเมืองเท่านั้น แต่ในทางกลับกัน กลับมีความพยายามสร้างรูปแบบการทุจริตที่ซับซ้อนขึ้น เช่น คอร์รัปชันเชิงนโยบาย ที่เอื้อประโยชน์เป็นวงกว้างและมีมูลค่าสูง พร้อมทั้งมีการใช้สื่อสารมวลชนทั้งของรัฐและเอกชนที่ควบคุมได้ เพื่อทำการบิดเบือนข้อเท็จจริงและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับตนเอง

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2553) ได้เรียบเรียงความหมายของคอร์รัปชันตามแนวคิดของเดวิด โรเซนบลูม และเดอโบราห์โกลด์แมน ไว้ว่า การคอร์รัปชันเป็นการทรยศต่อความไว้วางใจสาธารณะ

เพราะว่าเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว การคอร์รัปชันในภาครัฐมีอยู่ทั่วโลกและเป็นตัวจำกัดความสามารถของระบบบริหารในหลายประเทศ การคอร์รัปชันโดยวิธีติดสินบนและใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งเป็นแบบแผนที่ทำกันทั่วไปและเป็นที่รู้จักว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ข้าราชการทำงานให้

สิฐสร กระแสร์สุนทร (2558) ได้กล่าวไว้ว่า “ทุจริต” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(1) หมายถึง “เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้ โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น” และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ให้คำจำกัดความของการทุจริตต่อหน้าที่ คือ “การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น”

พจนานุกรมไทยของบริษัทแพรวพินทยา (อ้างถึงใน สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์, 2549) ได้ให้ความหมายของคำว่า “คอร์รัปชัน” หมายถึง “การฉ้อราษฎร์บังหลวง เบียดบังเอาโดยอำนาจหน้าที่ราชการ” แต่ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านมีความเห็นว่า คำว่า “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” นั้น มีความหมายแคบกว่า “คอร์รัปชัน” เพราะคำว่าฉ้อราษฎร์บังหลวงอาจหมายความว่าความเฉพาะการเบียดบัง ยกยอทรัพย์สินของรัฐและของสาธารณะเท่านั้น การที่เจ้าพนักงานเรียกและรับสินบนจากราษฎรจะจัดอยู่ในประเภทฉ้อราษฎร์เพราะเป็นการเรียกหรือรับเอาเงินหรืออามิสอย่างอื่น เพื่อปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติราชการเป็นการให้คุณแก่ผู้ให้สินบนแต่การบังหลวงเป็นการที่เจ้าพนักงานทำทุจริตต่อหน้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลประโยชน์ของแผ่นดินทั้งนี้จะเป็นโดยสมคบกับราษฎรเบียดบังผลประโยชน์นั้นหรือไม่ก็ได้

จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดและวิธีการปฏิบัติระหว่างการทุจริตคอร์รัปชันกับมาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน พบว่า ในปัจจุบันพัฒนาการของแนวคิดและวิธีการของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชัน นับตั้งแต่เริ่มมีการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยตรง ในระยะเริ่มแรก การคอร์รัปชันมีลักษณะเป็นการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจหน้าที่ในตำแหน่งของตนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพรรคพวก โดยมีกลุ่มนักธุรกิจและประชาชนเป็นผู้หยยยื่นให้ รูปแบบที่ปรากฏชัดเจน คือ การรับสินบนเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านการบริการภาครัฐ และการส่งส่วย เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองหรือความราบรื่นในการประกอบธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มธุรกิจที่มีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย

ระยะที่ 2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและช่องว่างทางกฎหมาย พฤติการณ์ในระยะต่อมา มีการพัฒนาให้มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยเกิดจากความร่วมมือกันของบุคคล 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ นักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจ กลุ่มบุคคลเหล่านี้จะร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์จากโครงการต่างๆ ของรัฐ ผ่านการใช้กฎหมายหรืออาศัยช่องว่างทางกฎหมายเป็นเครื่องมือ ตลอดจนการสมคบคิดเพื่อให้ได้มาซึ่ง สิทธิผูกขาดสัมปทานของรัฐ เพื่อนำไปใช้ในการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจต่อไป

ระยะที่ 3 จะเป็นการคอร์รัปชันที่กลุ่มบุคคลต่างๆ ในการคอร์รัปชันในระยะที่สองพยายามที่จะทำให้วิธีการคอร์รัปชันมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อันจะมีผลทำให้การคอร์รัปชันนั้นๆ สามารถที่จะถูกตรวจพบเพื่อลงโทษผู้กระทำการคอร์รัปชันได้ยากมากขึ้น ซึ่งแนวคิดและวิธีการปฏิบัติที่สำคัญของการคอร์รัปชันนี้ คือ ได้มีการนำเอากลุ่มบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญ คือ กลุ่มข้าราชการที่

มีบทบาทหน้าที่ในทางวิชาการในหน่วยงานราชการของรัฐ หรือนักวิชาการที่มีความรู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการคอร์รัปชันเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย โดยกลุ่มบุคคลกลุ่มใหม่นี้ จะทำหน้าที่สำคัญในการสร้างเงื่อนไขต่างๆ ที่ทำให้กลุ่มบุคคลกลุ่มเดิม คือ นักการเมือง, ข้าราชการ และนักธุรกิจมีความชอบธรรม ที่จะนำเอาเงื่อนไขต่างๆ เหล่านั้นไปใช้เพื่อเป็นข้ออ้างในการสร้างเครื่องมือและขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินงาน อันได้แก่ นโยบายสาธารณะและกฎหมายต่างๆ ให้เป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งการคอร์รัปชันในลักษณะนี้ในปัจจุบันนิยมเรียกกันว่าเป็นการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย (Policy Corruption) (จารุวรรณ สุขุมลพพงษ์ และคณะ, 2556: 2-3)

กล่าวโดยสรุป การทุจริตคอร์รัปชันเป็นการกระทำที่มีการใช้อำนาจหรือการให้สินบนที่อาจจะผิดหรือไม่ผิดกฎหมายก็ได้แต่มีเจตนาให้ได้รับประโยชน์อันไม่สมควรจะได้และทุจริตคอร์รัปชันนั้นเกิดขึ้นได้ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน โดยการคอร์รัปชันในภาคเอกชนอาจหมายถึง การที่ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจใช้อำนาจหรือตำแหน่งที่ได้มาจากผู้ถือหุ้นในการดำเนินงานเป็นระดับผู้บริหารของบริษัทเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน

แนวคิดมูลเหตุของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน

สำหรับหัวข้อนี้จะศึกษาถึงแนวคิดมูลเหตุของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ ตามแนวคิดของนักปรัชญาชาวตะวันตกสมัยใหม่ และคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งจะมีรายละเอียดของเนื้อหาดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก ตามแนวคิดของนักปรัชญาชาวตะวันตกสมัยใหม่ โดยจะเริ่มที่นักปรัชญา นักเขียน และนักรัฐศาสตร์ชาวอิตาลี ได้แก่ นิโคโล มาเคียเวลลี ซึ่งมีทัศนะว่ามูลเหตุสำคัญของการทุจริตคอร์รัปชันมีรากฐานมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมผู้มีความเห็นแก่ตัว มีนิสัยก้าวร้าว และมุ่งแสวงหาในสิ่งที่ตนปรารถนาอย่างไม่สิ้นสุด มนุษย์มักขับเคลื่อนด้วยความโลภในผลกำไรและพยายามหลีกเลี่ยงอันตราย ส่งผลให้การดำเนินชีวิตเต็มไปด้วยการดิ้นรนและการแข่งขันกันอยู่เสมอความต้องการที่ไร้ขีดจำกัดและความไม่รู้จักพอ ในทัศนะของนักปรัชญาผู้นี้ มนุษย์ถูกสร้างมาให้มีความทะเยอทะยาน และมีความปรารถนาที่จะครอบครองสิ่งที่ตนมีอยู่ให้เพิ่มพูนขึ้น เนื่องจากมีชุดความคิดที่ว่าไม่มีสิ่งใดที่ตนจะแสวงหาไม่ได้ ความต้องการทางวัตถุและทรัพย์สินของมนุษย์นั้นปราศจากความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ จึงเกิดกิเลสตัณหาในการตอบสนองความพึงพอใจของตนเองอย่างต่อเนื่อง เมื่อได้รับสิ่งที่ต้องการแล้วก็ยังคงโหยหาสิ่งอื่นเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาการขาดจริยธรรมและการเอาตัวรอด ความรู้สึกหวาดกลัวต่อภัยอันตรายและความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต เป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มีแนวโน้มที่จะเลือกใช้ทุกวิถีทางเพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความรุนแรงที่โหดร้ายหรือการแสดงออกที่อ่อนโยน นอกจากนี้ มนุษย์มักขาดจิตสำนึกต่อการกระทำผิดในการเบียดบังหรือแย่งชิงทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมักคุ้นชินกับการกระทำผิดจนมองว่าสิ่งที่เลวร้ายเป็นเรื่องที่ถูกต้องความซื่อสัตย์ที่มีเงื่อนไขและการแปรพักตร์ มาเคียเวลลีได้จำแนกลักษณะนิสัยทั่วไปของมนุษย์ไว้ว่า เป็นผู้ที่อกตัญญู โลเล มีพฤติกรรมมือถือสาปากถือศีล ชอบอำพราง และเห็นแก่ตัว ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีจะเกิดขึ้นเพียงเพื่อแสวงหาผลประโยชน์หรือเพื่อปกป้องตนเองจากภัยพิบัติเท่านั้น หากเมื่อใดที่มองเห็นว่าผลประโยชน์จะสูญสิ้นไป หรือภัยอันตรายเริ่มคืบคลานเข้ามา มนุษย์ก็พร้อมที่จะปฏิเสธ แปรพักตร์ หรือก่อการกบฏได้ทันที ดังคำกล่าวที่ว่า มนุษย์จะยอมเป็นพวกเดียวกับท่านอย่างเต็มตัวในยามที่ความจำเป็นอยู่ห่างไกล

แต่จะขัดขึ้นหรือก่อกบฏทันทีเมื่อความจำเป็นหรือภัยคุกคามนั้นเข้ามาใกล้มาเคียวเวลลีเขียนไว้ว่า “ในขณะที่ท่านทำดีต่อพวกเขา พวกเขาจะเป็นของท่านเต็มตัวเมื่อความจำเป็นมนุษย์นั้นอยู่ห่างไกลออกไป แต่เมื่อความจำเป็นเข้ามาใกล้ท่าน เมื่อนั้นพวกเขาก็จะเป็นกบฏ” (สมบัติ จันทรวงศ์ (แปล), 2542: 240)

สำหรับโทมัส ฮอบส์ นักปรัชญาการเมือง ชาวอังกฤษ มีทัศนะว่า มนุษย์เป็นสัตว์เห็นแก่ตัว และชั่วร้าย เขาได้นำเสนอความคิดว่ามนุษย์เป็นเพียงวัตถุที่ประกอบด้วยเนื้อหนัง ความรู้สึก และความต้องการที่หลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ความลำบาก และความต้องการความสุขสบาย ก่อนหน้าที่มนุษย์จะมาอยู่ร่วมกันจนเป็นสังคมการเมือง มนุษย์มีอิสระและเสรีภาพที่จะกระทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองปรารถนา ดังนั้น มนุษย์ในสภาวะตามธรรมชาติจึงไม่ต่างอะไรจากสัตว์ หรือพูดอีกนัยอยู่ในสภาวะสงคราม (State of War) แต่ละคนล้วนคำนึงถึงและพร้อมที่จะทำการใดๆ เพื่อแย่งชิงทรัพยากรมาตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงคนอื่นเลย แต่สภาวะแบบนี้ไม่ได้เอื้อประโยชน์ให้กับมนุษย์เลย ในทางตรงข้ามกลับผลักดันให้มนุษย์อยู่ในสภาพที่ตรงข้ามกับสิ่งที่ตนเองต้องการ (Thomas Hobbes, 1996: 16, 21, 113) สภาพเช่นนี้ส่งผลให้มีความวุ่นวายเกิดขึ้น มนุษย์จึงตกลงกันที่จะหาคนกลางมาทำหน้าที่ปกครองเพื่อให้เกิดสังคมการเมืองที่คนทั้งหลายใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข โดยแต่ละคนทำสัญญาประชาคมเสียสละอำนาจอธิปไตยของตนให้แก่ฝ่ายปกครอง แต่ทั้งนี้ประชาชนยังมีสิทธิเลือกการปกครองที่สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า ทุกคนจะต้องเชื่อฟังผู้ปกครอง ซึ่งจะเป็นผู้ออกกฎหมายมาบังคับใช้กับประชาชนต่อไปอย่างเด็ดขาด และเมื่อมอบอำนาจอำนาจอธิปไตยให้กับรัฐบาลแล้วไม่อาจเรียกกลับคืนได้ (Thomas Hobbes, 1996: 221)

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองท่านข้างต้นจะพบว่า สาเหตุที่ทำให้มนุษย์ประพฤติผิด ทำการทุจริตคอร์รัปชันนั้น มาจากรากเหง้าแห่งความชั่วร้ายภายในจิตใจของมนุษย์ ได้แก่ ความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ความกลัวที่จะเสียผลประโยชน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งเป็นปัญหาที่กระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน

นอกจากสาเหตุภายในจิตใจ คือ ความต้องการผลประโยชน์ และความกลัวที่จะเสียผลประโยชน์แล้ว สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันอีกส่วนหนึ่งก็คือสาเหตุภายนอก ซึ่งได้แก่สิ่งแวดล้อมหรือสังคมชุมชนที่อาศัยอยู่นั้นเป็นแรงกดดันและกระตุ้นให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน แนวคิดดังกล่าวนี้มาจากรากฐานทางปรัชญาของฌอง ฌาคส์ รูสโซ นักปรัชญาเมธีชาวฝรั่งเศส ผู้เขียนหนังสือสัญญาประชาคม (Social Contract) จะมีทัศนะตรงกันข้ามกับฮอบส์ และมาเคียวเวลลี เพราะนักปรัชญาทั้งสองท่านนี้เชื่อว่า “มนุษย์เกิดมาเลวตั้งแต่กำเนิด” แต่สำหรับรูสโซแล้วเขากลับเชื่อว่า สภาพดั้งเดิมของมนุษย์เกิดมาด้วยธรรมชาติที่ดี แต่ที่มนุษย์ทำชั่วก็เพราะสังคมอยู่ในสภาพที่ขาดระเบียบวินัย มีความโหดร้ายทารุณ มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน คนที่แข็งแรงอาจจะแย่งทรัพยากรจากคนที่อ่อนแอ ดังที่รูสโซ ได้เขียนไว้ว่า “แม้ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ แต่ก็ไม่สามารถเจริญชีวิตอย่างมีเสรีภาพได้ เพราะตกอยู่ในภาวะของความกลัวอยู่ตลอดเวลา พวกเขาจะสามารถเจริญชีวิตอย่างมีเสรีภาพได้ก็ต่อเมื่อสังคมได้รับการบริหารจัดการเพื่อให้ปัจเจกชนทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมาย” (John Christman, 2002: 48) ดังนั้น มนุษย์สละเสรีภาพตามธรรมชาติของตนแล้วทำการตกลงกันเพื่อก่อให้เกิดเสรีภาพของพลเมือง ซึ่งเสรีภาพของพลเมือง ก็ขึ้นอยู่กับเจตจำนงสากล (Jean-Jaque Rousseau, 1992: 203) โดยการสละเสรีภาพตามธรรมชาติดังกล่าว เป็นการทำพร้อมกันในสังคม ไม่ใช่ทำให้เฉพาะเจาะจงกับใครคนใด

คนหนึ่ง จึงไม่มีการได้เปรียบหรือเสียเปรียบกันระหว่างสองฝ่าย ดังนั้น เสรีภาพในความหมายของรุสโซ จึงหมายถึงการปกครองตนเอง (self-governing) โดยการสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นในสังคมในการ แสวงหาข้อยุติให้กับการขัดแย้งเชิงผลประโยชน์ (John Christman, 2002: 48)

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดของรุสโซจะพบว่า การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาสังคม การที่คน ทุจริตติดสินบนก็เพราะสังคมบีบคั้น หรือมีความกดดันส่วนหนึ่ง เช่น หากคนในสำนักงานทุจริตคอร์รัปชัน ร่วมกับผู้ที่เข้าไปทำงานในสำนักงานคนไหนไม่ทุจริตคอร์รัปชันก็ต้องถูกบีบให้ออกจากงาน หรือถึงจะอยู่ ได้ก็ไม่เติบโตในหน้าที่การงาน เป็นต้น นอกจากนี้ส่วนที่บีบคั้นกดดันแล้ว อีกส่วนหนึ่งมาจากแรงกระตุ้นที่ เกิดจากเห็นช่องทางในการได้มาซึ่งผลประโยชน์เหนือผู้อื่นจนต้องใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต

กล่าวโดยสรุป จากการพิจารณาตามแนวคิดของนักปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ที่นำเสนอมาแล้ว นั้น พบว่า แนวคิดของนักปรัชญาสองท่านแรก ได้แก่ นิโคโล มาเคียเวลลี และโทมัส ฮอบส์ เห็นว่า สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันมาจากสาเหตุภายในใจ เพราะมีรากฐานแนวคิดที่เชื่อว่า มนุษย์เกิดมาเลว ตั้งแต่กำเนิด ส่วนฌอง ฌาคส์ รูสโซ กลับเห็นว่าสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันมาจากสาเหตุภายนอก คือ สิ่งแวดล้อมในสังคมรอบตัวเพราะมีรากฐานแนวคิดที่เชื่อว่าเกิดมาด้วยธรรมชาติที่ดี

ประเด็นที่สอง ตามแนวคิดของคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาท แม้ในคำสอนดูเหมือนจะมี แนวโน้มที่ว่า ปัจจยภายในนั้นเป็นสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งจะไม่ต่างจากแนวคิดของโทมัสฮอบส์ และนิโคโล มาเคียเวลลี จะเห็นได้จากเรื่องการกำเนิดของมนุษย์ในอัครคัมภีร์สูตร (ที.ปา. 11/56/32) ที่ ได้กล่าวถึงการถือกำเนิดของมนุษย์กลุ่มแรกที่เกิดมาจากอาภัสสรพรหม มายังบนโลกใบนี้ เนื้อหาในพระสูตร แสดงไว้ว่า มนุษย์กลุ่มแรกในโลกยุคนั้นเกิดจากการที่อาภัสสรพรหม ได้เกิดมีความอยากในวัตถุกาม ซึ่งช่วงนั้นก็คือวันดินที่มีรสชาติเอร็ดอร่อย ยั่วยวนให้หลงใหลในรสและกลิ่นอันหอมหวาน แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ารสของง้วนดินจะหอมหวานสักปานใด ก็ไม่สามารถทำให้เหล่าอาภัสสรพรหมหลงใหลยึดติดได้ แต่สิ่งสำคัญที่ทำให้หลงใหลยึดติดก็คือกิเลสภายในจิตใจของอาภัสสรพรหมเหล่านั้น ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจ ถ้าบุคคลมีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว กล่าวอยู่ก็ตาม ทำอยู่ก็ตาม ทุกข์ย่อมไปตามบุคคลนั้น เพราะทุจริต 3 อย่างนั้น เหมือนล้อหมุนไปตาม รอยเท้าโคผู้ลากเกวียนไปอยู่ ฉะนั้น ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจ ถ้าบุคคลมีใจผ่องใส กล่าวอยู่ก็ตามทำอยู่ก็ตาม สุขย่อมไปตามบุคคลนั้นเพราะสุจริต 3 อย่างเหมือนเงา มีปกติไปตาม ฉะนั้น” (ขุ.ธ. 25/11/11)

จากพระพุทธพจน์ที่นำมากล่าวอ้างไว้นั้นแสดงให้เห็นว่า ปัจจยภายในนั้นเองเป็นสาเหตุของ การทุจริตคอร์รัปชัน หากมนุษย์ประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม ด้วยการไม่คิดทำชั่วด้วย กาย วาจา และใจแล้วการทุจริตคอร์รัปชันก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะปัจจยภายนอกที่เป็นวัตถุกามทั้งหลาย ก็ไม่สามารถทำให้ผู้ยึดมั่นในศีลธรรม หวนไหว้มีมลทินได้ เพราะไม่มีความอยากหรือตัณหากระตุ้นจาก ภายในให้ประพฤติดิตติทำการทุจริตคอร์รัปชัน พุทธศาสนาเถรวาทเชื่อว่า กามเกิดจากการคิดหรือคำนึง ยึดติดยึดมั่นในกามคุณ ทำให้เกิดกิเลสภายใน ซึ่งเรียกว่า กิเลสกาม เช่น รติ (ความยินดี) โลภะ (ความโลภ) อิสสา (ความริษยา หรือความชิงชัง) อสันทุภูลิ (ความไม่สันโดษความไม่ยินดีตามมีตามได้ของตน) เรียกว่า ปริยภูฐานกิเลสบ้าง อนุสัยบ้าง เปรียบดังพืชอันมียางเป็นเหตุให้เกิดราก ลำต้น กิ่งก้าน ต่อไป ดังนั้น หากไม่คิดคำนึงถึง หรือยินดีในอารมณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นนี้ กิเลสกามก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ละคนก็จะ ไม่ทำผิดคิดทุจริตคอร์รัปชันแม้ว่าจะมีโอกาสมีสิ่งจูงใจใดๆ เกิดขึ้นก็ตาม

แต่เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่า เหตุผลดังกล่าวแม้ว่าจะอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล แต่ใช้ได้บนเงื่อนไขของผู้ที่เป็นอริยบุคคลหรือผู้ที่มีใจสูงเท่านั้น เช่น พระอรหันต์ เป็นต้น เพราะอริยบุคคลย่อมไม่ทำผิดศีล มีการรักษาศีลแบบนิจศีล มีสติปัญญาควบคุมและรู้เท่าทันกิเลสตามได้ ดีกว่าปุถุชนทั่วไป การที่ท่านเหล่านี้จะทุจริตคอร์รัปชันเอาเปรียบผู้อื่นย่อมเป็นสิ่งที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะเมื่อเป็นอริยบุคคลแล้วจิตใจย่อมไม่ตกต่ำลงอีก มีแต่เจริญขึ้นไปเรื่อยๆ จนกว่าจะเข้าถึงนิพพาน ดังนั้น วัตถุประสงค์ทั้งหลายย่อมไม่ส่งผลให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันกับบุคคลเหล่านี้ได้

อย่างไรก็ตาม สำหรับมนุษย์ทั่วไปผู้เป็นปุถุชนแม้จะมีการศึกษามากก็ตาม แต่หากภายในจิตใจยังมีกิเลสหนาแน่นก็ย่อมมีโอกาสประพฤติดิตตคอร์รัปชันกันได้เช่นกัน เพราะวัตถุประสงค์นั้นเป็นของน่ายินดี เป็นที่ต้องการของคนที่มีกิเลสชาตสติดียังจนปล่อยใจให้เป็นไปตามอำนาจกิเลส เพราะต้องการครอบครองสิ่งเหล่านี้ และพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาสิ่งเหล่านี้ไม่ให้สูญหายไป ในสภาวะการณ์เช่นนี้ วัตถุประสงค์ทั้งหลายย่อมส่งผลให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันขึ้นได้ง่าย และยังมีอีกสิ่งหนึ่งก็คือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นคนที่อยู่รอบตัวเป็นกัลยาณมิตรหรือไม่ แหล่งที่อยู่อาศัยเป็นชุมชนที่เอื้อต่อการทุจริตคอร์รัปชันหรือไม่ เรื่องที่สนทนากันในแต่ละวันมีส่วนช่วยเสริมแรงให้เกิดการทำทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า สัปปายะ แปลว่า สภาพที่เอื้อให้เกิดความสลาย เกื้อหนุนให้เกิดความเหมาะสม เอื้ออำนวยให้เกิดการรักษาสติและสมาธิ ตลอดทั้งส่งเสริมให้เกิดปัญญา เกิดการทำความคิด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552: 431-432) ในเรื่องนี้สามารถยกตัวอย่างเช่น คนอยู่รอบตัวเราเป็นผู้มีความรู้ จบปริญญา มีหน้าที่การทำงานที่ดี มีตำแหน่งที่มั่นคง เราหรือใครก็ตามเมื่อได้อยู่ใกล้คนเหล่านี้ย่อมได้เพื่อนที่ดีที่เป็นกัลยาณมิตร ย่อมส่งเสริมสนับสนุนให้เราได้ทำความดี ห่างไกลจากความชั่ว เพื่อนที่ดีที่เป็นกัลยาณมิตรเหล่านี้จะคอยห้ามปรามเราเมื่อเราทำผิด คอยดึงเราไม่ให้ออกจากการประพฤติดิตต ส่งเสริมสนับสนุนให้เราซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงานมีสัมมาทิฐิ คอยช่วยเหลือเกื้อหนุนเราอยู่เสมอ ตรงกันข้ามหากใครก็ตามคบหาคนชั่วเป็นมิตรก็จะคอยแต่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย หากมีเป็นจำนวนมากในที่ทำงาน ย่อมทำให้สถานที่นั้นเต็มไปด้วยการแข่งขัน คดโกง ใช้เล่ห์เหลี่ยมเอาชนะกันด้วยการทุจริตคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ คนดีๆ ที่เข้าไปทำงานในที่แห่งนี้ย่อมเกิดความอึดอัดใจ คับแค้นใจ เพราะสิ่งแวดล้อมกดดัน จึงทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างลำบาก ตรงกันข้ามกับคนที่มิจิตไม่บริสุทธิ์ หากได้เข้ามาทำงานในสถานที่แห่งนี้เขาย่อมเห็นช่องทางที่จะนำไปสู่ความร่ำรวยด้วยเงินทองได้แม้ด้วยการทุจริตคอร์รัปชันแต่นั่นก็หมายถึงการแสวงหาความสุขบนความทุกข์ของคนอื่น

ด้วยเหตุนี้ แม้สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่กดดันคนดีให้อยู่อย่างลำบากและกระตุ้นส่งเสริมคนไม่ดี ให้ทำชั่วได้ง่าย สะดวกสบายมากขึ้น เมื่อคนดีที่อยู่ในท่ามกลางคนไม่ดี อาจจะถูกกดดันบ่อยเข้าก็อาจมีโอกาที่จะเกิดความท้อถอยในการทำความคิดดีด้วยสถานการณ์ที่กดดันบีบคั้นต่างๆ เช่น แรงบีบคั้นด้านเศรษฐกิจและการครองชีพ ซึ่งสืบเนื่องมาจากรายได้ไม่ได้สัดส่วนกับค่าครองชีพ รายได้จึงอาจเป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชันขึ้นได้ เป็นต้น

เนื้อหาที่เสนอมานี้ล้วนอยู่บนพื้นฐานทางพุทธศาสนาที่ว่า มนุษย์ไม่ได้เกิดมาดีหรือเลว แต่กำเนิด แต่มนุษย์จะดี หรือเลวนั้น ก็เพราะกรรมหรือการกระทำ การที่อภัสสรพรหมต้องกลับกลายเป็นเปรตเปลี่ยนมาเป็นมนุษย์นั้นก็เพราะมีความหลงผิด (โมหะ) จากกิเลสภายใน แต่ถ้าอภัสสรพรหมไม่มีกรรมดีหลงเหลืออยู่เลย ก่อนหน้านี้อาจไม่ได้เป็นอภัสสรพรหม และคงไม่ได้จุติมาเป็นมนุษย์ผู้ที่ทำดีทั้งความดีและความชั่ว คงจะตกต่ำลงไปกว่านี้ เช่น อาจต้องเกิดเป็นสัตว์นรก เป็นต้น ดังนั้น การเกิด

เป็นมนุษย์ได้ก็ต้องอาศัยคุณงามความดีเป็นแรงหนุนเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้แนวคิดเรื่องสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ดูเหมือนว่าจะมีแนวโน้มมาจากปัจจัยภายใน เช่นเดียวกับแนวคิดของนักปรัชญาชาวตะวันตก คือ โทมัส ฮอบส์ และนิโคโล มาเคียเวลลีนั้น แม้จะไม่ตรงในแง่โลกียชนผู้ยังมีกิเลสเชื่อมต่อการยึดติดอยู่ในวัตถุกามอยู่ จากเหตุนี้ทำให้กรอบคิดเรื่องสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงไม่ใช่กรอบคิดเหมือนกับทางตะวันตกที่เห็นว่ามนุษย์มีบาปติดตัวมาแต่กำเนิดเช่นเดียวกับแนวคิดของโทมัส ฮอบส์ และนิโคโล มาเคียเวลลี หรือมนุษย์ไม่ได้มีบาปติดตัวมาแต่กำเนิดเช่นเดียวกับแนวคิดของ ฌอง ฌาคส์ รูสโซ แต่ในพุทธศาสนาเชื่อว่า สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันมาจากปัจจัยภายในหรือกิเลสกาม กับปัจจัยภายนอกหรือวัตถุกาม รวมถึงความเป็นสัปายะ หรือไม่เป็นสัปายะในด้านผู้คนในสังคมและชุมชนแหล่งที่อยู่อาศัยด้วย จะสังเกตได้ว่าในเรื่องสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทจะไม่ได้คิดแยกส่วนแบบปรัชญาตะวันตก แต่จะพิจารณาตอบแบบแยกประเด็นตามเงื่อนไขที่เกิดขึ้น โดยปกติการทุจริตคอร์รัปชันอาจเกิดขึ้นได้ทั้งที่มาจากปัจจัยภายในและภายนอก

ความท้าทายในการจัดการปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน

จากที่ได้นำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดมูลเหตุของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันอาจกล่าวได้ว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่หน่วงเหนี่ยวความก้าวหน้าของชาติ เนื่องจากผู้บริหารประเทศระบบการบริหารบ้านเมืองยังขาดธรรมาภิบาลที่แท้จริงขาดจริยธรรมและใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและสร้างความเสียหายอย่างหนักต่อระบบการทำงาน นอกจากนี้ ปัญหายังลุกลามจากการที่เจ้าหน้าที่ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม ถึงแม้ว่าจะมีการตรวจพบการกระทำผิด แต่ก็ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายได้

ตามทัศนะนักปรัชญาตะวันตก พบว่า มักจะอยู่ในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งมองว่า ปัจจัยภายในมีความเห็นแก่ตัว เป็นต้น เป็นสาเหตุสำคัญของการทุจริตคอร์รัปชัน อาจเป็นเพราะมีแนวคิดที่ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมามีบาปติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันมาจากปัจจัยภายนอก เพราะมีรากฐานทางปรัชญาเกี่ยวกับกำเนิดของมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาเป็นผู้มีจิตบริสุทธิ์มาตั้งแต่กำเนิด แต่เมื่อมาเจอกับเหตุการณ์เรื่องราวมากมายในภายหลังจึงทำให้จิตถูกครอบงำจนกลายเป็นคนไม่ดี ฉะนั้น การแก้ไขปัญหาคำเป็นที่จะต้องดำเนินการโดยการควบคุมปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้เกิดจากการทุจริตคอร์รัปชันในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นเพราะค่าครองชีพที่สูงขึ้นตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้จำนวนเงินที่เป็นค่าตอบแทนในการทำงาน (เงินเดือน) มีไม่พอกับความต้องการใช้ในแต่ละเดือน รวมไปถึงความต้องการที่ไม่สิ้นสุด 2) ด้านการเมือง เป็นการใช้จ่ายเงินในการหาเสียงจึงจำเป็นอย่างที่จะต้องถนอมทุนคืนเมื่อได้รับตำแหน่ง และ 3) ด้านการบริหารของรัฐที่ขาดประสิทธิภาพขาดการควบคุมดูแลในการทำงาน หย่อนกฎระเบียบ จนเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้มีการทุจริตเกิดขึ้นตำแหน่งที่เอื้อต่อการทุจริต รวมไปถึงการอยู่ใต้อิทธิพลของบุคคลที่ทุจริต (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2545: 39) ทั้งนี้ ทางผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไขโดยตรงก็คือรัฐบาลในแต่ละช่วงเวลาที่ได้เข้ามาทำหน้าที่ ได้จัดตั้งองค์กรในป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้แก่ 1) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ที่มีอำนาจหน้าที่ในการ

ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน ตรวจสอบการกระทำอันเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วย ความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ และทำการตรวจสอบในกรณีที่ มีผู้กล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม 2) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) ทำหน้าที่ตรวจสอบดูแลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบถึงความชอบด้วยกฎหมายและตรวจสอบ ถึงความมีประสิทธิภาพในการใช้จ่ายเงินทั้งในส่วนที่เป็นงบประมาณและรายได้จากส่วนอื่นๆ ขององค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่น 3) ผู้ตรวจการแผ่นดิน มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงใน กรณีที่มีคำร้องเรียนว่า ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือ ปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม และ 4) สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เจ้าหน้าที่ของรัฐถูกกล่าวหาว่า กระทำฐานทุจริต ต่อหน้าที่อาจถูกดำเนินการตามกฎหมายฟอกเงิน (คณะกรรมการพัฒนาการเมือง การสื่อสารมวลชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน, 2551: 49) ถึงแม้ว่าจะมีการป้องกันและปราบปรามอย่างเข้มงวดแล้ว ก็ตาม ถึงกระนั้นก็ยังมิมีผู้ที่มีพฤติกรรมโน้มน้าวไปในทางทุจริตคอร์รัปชันอยู่เป็นจำนวนมาก อาจเป็น เพราะกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน นั่นก็คือการใช้อำนาจ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่เป็นที่ ต้องการของมนุษย์ โดยเฉพาะ นักการเมือง ข้าราชการ เมื่อมีอำนาจจากการได้รับตำแหน่งแล้ว จึงเป็น หนทางนำไปสู่การแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ให้ตนเองและ พวกพ้องได้ผลตอบแทนตามที่ตน ต้องการโดยไม่ได้คำนึงถึงการได้มาว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่

แต่หากยึดเอาตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท จะพบว่าสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชัน สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งส่วนที่เป็นสาเหตุภายใน คือ กิเลสภพ และส่วนที่เป็นสาเหตุภายนอก ได้แก่ วัตถุภพ และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดขึ้น ดังนั้น เมื่อพิจารณาทัศนะของพระพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่า สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันนั้นล้วนมาจากรากเหง้ามาจากความชั่วภายในใจหรืออกุศลกรรม และมา จากภาวะกระตุ้นทางสังคมในส่วนที่เป็นวัตถุภพซึ่งทำให้คนทำชั่วตามสิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่ตนอาศัย อยู่ ดังนั้น ความท้าทายในการแก้ปัญหาตามแนวคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท ก็คือการขจัด รากเหง้าของความชั่วภายในจิตใจหรืออกุศลกรรมให้ได้มากที่สุด หรือจนหมดจดไม่มีเหลืออยู่ในจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ท้าทายเป็นอย่างมาก เพราะมนุษย์ที่ยังเป็นปุถุชนมีจิตใจยังหนาแน่นไปด้วยกิเลส เพราะยัง ข้องอยู่ในกามคุณ ก่อให้เกิดจากการคิดหรือคำนึงส่งผลให้ยึดติดยึดมั่นในกามคุณ ทำให้เกิดภายในที่ เรียกว่า กิเลสภพ การตัดวงจรของการทุจริตคอร์รัปชัน ก็ด้วยการไม่คิดคำนึงถึง หรือยินดีในอารมณ์ ทั้งหลายที่เกิดขึ้นนี้ กิเลสภพก็จะไม่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม สำหรับมนุษย์ทั่วไปผู้เป็นปุถุชนอาจมองว่า เป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เพราะเป็นการทวนกระแสของสังคมที่ส่วนมากมักจะมุ่งเน้นไปทางด้านวัตถุนิยม ที่มีพฤติกรรมหรือค่านิยมที่ชอบสะสมสิ่งของ และวัดความสำเร็จของคนด้วยความร่ำรวย ไม่ให้ความสำคัญ กับคุณค่าทางจิตใจที่ถูกมองว่า เป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้องหรือวัดค่าได้ สำหรับแนวทาง การแก้ไข ตามคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท ก็คือการนำเอาหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักโลกบาลธรรม หรือธรรมคุ้มครองโลก ทำให้โลกเกิดความร่มเย็นเป็นสุข เปรียบเสมือนเกราะป้องกันสังคมไม่ให้เสื่อม สลายจากความเหินแกล้วและอาชญากรรมมี 2 ประการ ได้แก่ 1) หิริ ความละอายต่อบาป มีความละอาย

ใจและรังเกียจต่อการทำความชั่วหรือการประพฤติดุจจริตจะไม่ทำแม้ในที่ลับ 2) โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป มีความสะอึกกลัวต่อผลของความชั่วหรือโทษทัณฑ์ที่จะได้รับการกระทำผิดทางกาย วาจา และใจ ซึ่งหลักธรรมนี้ จัดเป็นเทวธรรม หรือธรรมของเทวดา ที่ทำให้มนุษย์มีจิตใจสูงส่งและแตกต่างจากสัตว์เดรัจฉาน เมื่อบุคคลได้มีอยู่ประจำใจแล้วก็สามารถที่จะสร้างเกราะป้องกันไม่ให้จิตใจตกไปอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสสาม อันเป็นมูลเหตุที่นำไปสู่การกระทำในทางทุจริตคอร์รัปชัน นอกจากนี้ยังมีหลักสุจริต 3 ได้แก่ 1) กายสุจริต เป็นการประพฤติดีทางกาย โดยงดเว้นจากการไม่เบียดเบียน และฆ่าสัตว์ (ปาณาติบาต) การไม่แย่งชิง คดโกง ยักยอก และลักพาสิ่งของที่เจ้าของมิได้อนุญาต (อทินนาทาน) และการประพฤติดุจจริตในเรื่องกามคุณจนขาดความสำรวมระวัง (กาเมสุมิฉฉาจาร) 2) วาจาสุจริต เป็นการประพฤติดีทางวาจา โดยการงดเว้นจากการพูดเท็จ และบิดเบือนเพื่อให้มา หรือให้บุคคลอื่นในทางที่ผิด (มุสาวาท) การพูดจาเหินห่าง และส่อเสียดบุคคลอื่น (ปสุณวาจา) การพูดคำหยาบคายเพื่อให้คนอื่นเจ็บใจ (ผรุสวาจา) และการพูดจาเพ้อเจ้อ หาสาระมิได้จากการพูดเหล่านั้น (สัมผัปปลาปะ) และ 3) มโนสุจริต เป็นการประพฤติดี ทางจิตใจ โดยการไม่เพ่งเล็งที่จะแสวงหาช่องทางเพื่อให้ทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น (อนภิขมา) การไม่ผูกพยาบาทจองเวรคนอื่น (อพยาบาท) และการมีความคิดในทางที่ถูกต้องเหมาะสม มีปัญญาพิจารณาสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง (สัมมาทิฐิ) เพื่อให้เห็นภาพชัดมากขึ้น อาจจะอธิบายให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของหลักสุจริต 3 กับการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน โดยเริ่มจากมโนสุจริตจะเน้นหนักไปที่การไม่คิดละโมภโลภมากอยากได้ของบุคคลอื่นด้วยการคิดแสวงหาช่องทางที่จะใช้อำนาจ และหน้าที่ที่เกิดจากตำแหน่งไปกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อที่จะได้มาตามที่ตนปรารถนา ในขณะที่กายสุจริตจะเน้นไปที่การตัดสินใจประพฤติทุจริตคอร์รัปชันโดยการแสดงออกทางกายด้วยลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การใช้กำลัง หรืออาวุธแย่งชิงโดยตรง หรือการแย่งชิง และคดโกงด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของหรือสมบัติสาธารณะที่ตัวเองได้ตั้งใจและวางแผนเพื่อแย่งชิงหรือคดโกง ส่วนวาจาสุจริตนั้น เป็นการใช้วาจาเพื่อโน้มน้าว บิดเบือน โกหก หรือหลอกลวงด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้คู่กรณี หรือบุคคลอื่นๆ หลงเชื่อจนได้มาซึ่งสิ่งที่มุ่งหวัง (พระมหาพรหมชา ฐมมหาโส, 2561, [ออนไลน์])

บทสรุป

จากการศึกษาปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน จะพบว่าในประเทศไทยยังมีการทุจริตคอร์รัปชันอยู่มาก และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนก่อเป็นปัญหาที่ทำให้การพัฒนาประเทศเกิดการถดถอยไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ทั้งนี้ ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันนั้นไม่ได้เกิดเฉพาะในระดับประเทศ เท่านั้น แม้ในระดับหน่วยงานต่างๆ เช่น การปกครองส่วนท้องถิ่นก็มีปัญหาทุจริตคอร์รัปชันเช่นเดียวกัน อาจเป็นเพราะผู้มีหน้าที่บางคนมีความประพฤติมิชอบด้วยกฎหมายและขาดจริยธรรม มีการเรียกรับสินบน ทำให้ระบบถูกกัดกร่อนและเสียหาย ซึ่งการทุจริตคอร์รัปชันบางประเภทมักจะเกิดจากผู้มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม ตามทัศนะของนักปรัชญาชาวตะวันตกจะมองสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันนั้นในลักษณะของปัญหาที่เกิดจากสาเหตุภายในและภายนอก เพราะเริ่มแรกมนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้นั้นมีบาปติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดเป็นปัญหาของการทุจริตคอร์รัปชันได้เช่นกัน ความท้าทายในการแก้ปัญหาถึงแม้รัฐบาลจะพยายามจัดตั้งองค์กรในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.), คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) และผู้ตรวจการแผ่นดินขึ้นมาก็ตาม ก็อาจจะมีส่วนช่วยในการ

ยั่วยุไม่ให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันได้ในส่วนหนึ่ง แต่เมื่อขาดความเข้มงวดก็ปัญหาดังกล่าวก็อาจจะกลับมาเช่นเดิมได้อีก ในส่วนของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นจะมองว่ามูลเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งที่เป็นสาเหตุภายใน คือ กิเลสตาม และส่วนที่เป็นสาเหตุภายนอก ได้แก่ วัตถุตาม และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันนั้นล้วนมาจากรากเหง้ามาจากความชั่วภายในใจหรืออกุศลกรรม และมาจากภาวะกระตุ้นทางสังคมในส่วนที่เป็นวัตถุตาม ซึ่งทำให้คนทำชั่วตามสิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นความท้าทายในการแก้ปัญหาภายในจิตใจเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ จึงได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยการนำเอาหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักโลกบาลธรรม หรือธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ 1) หิริ ความละอายต่อบาป และ 2) โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป และหลักสุจริต 3 ได้แก่ 1) กายสุจริต เป็นการประพฤติดีทางกาย 2) วาจาสุจริต เป็นการประพฤติดีทางวาจา และ 3) มโนสุจริต เป็นการประพฤติดีทางใจ หลักพุทธธรรมที่นำมากล่าวไว้นี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจไม่ให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ แม้ว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันจะสามารถป้องกันและแก้ไขได้ ทั้งนี้จะเกิดผลสำเร็จได้ก็เพราะทุกภาคส่วนทั้งที่เป็นองค์กรต่างๆ และภาคประชาชน จำเป็นจะต้องให้ความร่วมมือ รวมถึงสังคมก็ต้องมีความตระหนักถึงปัญหาและสาเหตุที่มาจากค่านิยมต่างๆ เพื่อปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงาน หากแต่สังคมยังมีแนวคิดหรือทัศนคติแบบเดิมๆ ก็ไม่สามารถจะป้องกันหรือแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันได้ ถึงแม้จะมีมาตรการหรือวิธีการที่ดีที่สุดอยู่ก็ตาม เพราะการแก้ไขเป็นหน้าที่ของทุกคน พฤติกรรมไม่ทนต่อการทุจริตและภาครัฐต้องจริงจังเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายที่จะใช้ป้องกันและปราบปรามการทุจริต ถ้าร่วมมือกันทุกภาคส่วนเพื่อแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันก็จะคลี่คลายไม่ส่งผลเป็นมรดกให้ถึงรุ่นถัดไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- คณะกรรมการพัฒนาการเมือง การสื่อสารมวลชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน. (2551). *คู่มือประชาชนตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จารุวรรณ สุขุมลพงษ์ และคณะ. (2556). *แนวโน้มของการคอร์รัปชันในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ชัยวัฒน์ สุรวิชัย. (2546). *ธรรมาภิบาลกับทุจริตในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิถิธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2561). *สุจริตธรรมในฐานะเครื่องมือป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยปัจจุบัน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.mcu.ac.th/article/detail/439/> [15 เมษายน 2569].
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2553). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัทพิชการพิมพ์จำกัด.
- วิทยากร เชียงกุล. (2549). *แนวทางปราบคอร์รัปชันอย่างได้ผล*. กรุงเทพฯ: สายธาร.

- สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์. (2549). *รัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิดและทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: ธรรมการพิมพ์.
- สิริสร กระแสร์สุนทร. (2558). การเปิดเผยข้อมูลเพื่อป้องกันปัญหาการคอร์รัปชันในระบบราชการไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://prt.parliament.go.th/server/api/core/bitstreams/c447b7df-1c9c-457d-9d1b-c4da8a1eee31/content> [10 เมษายน 2569].
- สมบัติ จันทรวงศ์ (แปล). (2542). *เจ้าผู้ปกครอง (The Prince)*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- สำนักงาน ก.พ. (2559). *เสริมสร้างเกียรติภูมิข้าราชการ: สำนักข้าราชการไทยไม่โกง*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.ocsc.go.th/wp-content/uploads/2023/12/การเสริมสร้างเกียรติภูมิข้าราชการ-สำนักข้าราชการไทยไม่โกง.pdf> [10 เมษายน 2569].
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2545). *คู่มือประชาชนด้านการทุจริต (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1)*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย). *วิสัยทัศน์ และพันธกิจ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.anticorruption.in.th/2026/th/about1.php#about3_section [10 เมษายน 2569].
- Christman, J. (2002). *Social and Political Philosophy: A Contemporary Introduction*. New York: Routledge.
- Hobbes, T. (1996). *Hobbes: Leviathan*. Trans. and ed. by Richard Tuck. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jean-Jacques Rousseau. (1992). *Social Contract and Other Political Writings*. Trans and ed. by Victor Gourevich. Cambridge University Press: Cambridge.